

**«ЖАҢА ТАРИХИ ШЫНДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ
МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ЖҮЙЕСІ»**

**Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның
баяндамалар жинағы**

**Сборник докладов международной научно-
практической конференции**

**«СИСТЕМА ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА В
УСЛОВИЯХ НОВОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ
РЕАЛЬНОСТИ»**

**Collection of reports of the international scientific
and practical conference**

**“THE SYSTEM OF STATE AUDIT IN THE CONTEXT
OF A NEW REALITY”**

НҰР-СҰЛТАН 2021

УДК 657.6
ББК 65.053
С23

С23 Сборник докладов международной научно- практической конференции «Система государственного аудита в условиях новой исторической реальности» = Collection of reports of the international scientific and practical conference “The system of state audit in the context of a new reality” = «Жаңа тарихи шындық жағдайындағы мемлекеттік аудит жүйесі» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның баяндамалар жинағы. – Нұр-Сұлтан: - 549 б.

ISBN 978-601-337-598-4

Жинаққа жаңа тарихи шындық жағдайындағы мемлекеттік аудиттің өзекті мәселелері бойынша студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және профессор-оқытушылар құрамының баяндамалары кірді

The collection includes reports of students, undergraduates, doctoral students and teaching staff on topical issues of state audit in the context of a new historical reality

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и профессорско-преподавательского состава по актуальным вопросам государственного аудита в условиях новой исторической реальности

ISBN 978-601-337-598-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2021

Халықаралық және ішкі нарықтарда іс жүзінде шексіз қарыз алу мүмкіндігінің арқасында Америка үкіметі үздіксіз жұмыс жүргізе алады және сайлаушылар алдындағы барлық әлеуметтік кепілдіктердің жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

Құрама Штаттардағы мемлекеттік бюджеттің тапшылығы 2020 жылғы қазанда 284000 миллион АҚШ долларына (284 миллиард АҚШ доллары) дейін төмендеді. Максималды профицит 214255 миллион долларға және тапшылық 864074 миллион АҚШ долларына жетті.

Деректер Қаржылық менеджмент қызметімен ай сайын жарияланады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ильясов К.К. Қаржы. Оқулық. – Алматы, 2005ж.;
2. Қазақстан Республикасының бюджет кодексі, 2004 жылғы 24 сәуірдегі №548;
3. Үтибаев Б.С., Жунусова Р.М., Саткалиева В.А. Государственный бюджет. Учеб. – Алматы: Экономика, 2006ж.;
4. Ә.Қ.Шеденов, Е.Н.Сағындықов және т.б. Жалпы экономикалық теория. Оқулық – Ақтөбе.: «А-Полиграфия», 2004ж.;
5. Реформирование экономики Казахстана: Проблемы и их решения. Алматы. 1999ж.
6. U.S. Department of the Treasury. Financial Statements of the United States Government for the Fiscal Years Ended September 30, 2018, and 2017. — 2018.
7. <https://take-profit.org/statistics/government-budget/united-states/>
ҚР Бюджеткодексі.
8. ҚР «Республикалық бюджет туралы» Заңы.
9. Қаржы. Оқулық. Ильясов К.К., Құлпыбаев Б.С. Алматы: 2006 ж.
Мемлекеттік бюджет кірістері мен шығыстары бойынша деректер Государственный бюджет Казахстана 2020 | Расходы Доходы (take-profit.org)

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ОЗЫҚ ШЕТЕЛДІК ҮЛГІЛЕРІН ҚАЗАҚСТАНДА ЕНГІЗУ

Касенова А.Қ., Сапарханов Н.Ж.

muhammadriza858@gmail.com, n.saparkhanov23@bk.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, «Мемлекеттік аудит»

мамандығының 3 курс студенттері, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

Ғылыми жетекші – Бейсенова Л.З.

Аннотация

Қазақстан Республикасы мемлекеттік аудитті ұйымдастыруда жылдан-жылға алдыға қадам басып келеді. Дегенмен, мемлекеттік аудит ежелден Еуропа елдерінде пайда болғандықта бізге сол елдердің тәжірибесімен үнемі таныс болып отырған жөн. Халықаралық ұйымдардың, аудиттің негізі пайда болған аймақтағы қазіргі таңдағы атқарылып жатқан жоғары қаржылық

бақылау органдарының жұмысымен танысып, біздің елімізде сол елдердің тәжірибесімен танысып, еліміздегі мемлекеттік аудитті дамытуды ылғы жолға қойып отыру қажет. Бұл мақалада аудиттің пайда болуынан бастап, қазіргі Қазақ еліндегі мемлекеттік аудиттің ұйымдастыру деңгейін көрсетеді. Қазақстан Республикасы республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің жұмыстарымен кеңінен танысуға болады. Сонымен қатар, озық шетелдік мемлекеттік аудитті ұйымдастырудың үлгілерін Қазақстанда енгізу жайттары қарастырылды.

Аннотация

Республика Казахстан из года в год делает шаг вперед в организации государственного аудита. Однако, поскольку государственный аудит издавна возник в европейских странах, нам необходимо постоянно знакомиться с опытом этих стран. Необходимо ознакомиться с работой международных организаций, действующих высших органов финансового контроля в регионе, где зародилась основа аудита, ознакомиться с опытом этих стран в нашей стране и наладить развитие государственного аудита в стране. Данная статья отражает уровень организации государственного аудита в современной казахской стране с момента возникновения аудита. Можно подробно ознакомиться с работой Счетного комитета Республики Казахстан по контролю за исполнением республиканского бюджета. Также были рассмотрены вопросы внедрения в Казахстане передовых зарубежных моделей организации государственного аудита.

Abstract

The Republic of Kazakhstan is moving forward from year to year in the organization of state audit. However, since state audit has long existed in European countries, we should always be familiar with the experience of these countries. It is necessary to get acquainted with the work of international organizations, the current state bodies of the highest financial control in the region, where the basis of audit was formed, to get acquainted with the experience of these countries in our country, to establish the development of state audit in the country. This article reflects the organizational level of state audit in modern Kazakhstan, starting from the emergence of audit. You can get acquainted in detail with the work of the Accounting Committee for monitoring the implementation of the Republican budget of the Republic of Kazakhstan. In addition, the issues of introducing advanced foreign models of state audit organization in Kazakhstan were considered.

Түйін сөздер: Аудит, мемлекеттік аудит, есеп, қаржылық бақылау, ИНТОСАИ, аудитор, комитет.

Аудит термині осыдан екі мың жыл бұрын «audio» деген латын сөзінен шыққан. Мағынасы, «ол естиді» немесе «естуші» деген мағына білдіреді.

Орта ғасырлардағы шаруашылық қызметтің дамуы есептің сапасы мен есеп берудің шындыққа сай болуының жаңа бақылау формасын талап етті. Сол себепті, Англияда аудиторлық алғаш рет 1299 жылы пайда болды, ал 1324

жылдың 24 наурызында король Эдуард II үш мемлекеттік аудиторды тағайындайды. Тағайындау туралы жарлықта аудиторларға Оксфорд, Беркенхед, Уэльс провинцияларындағы барлық есепшотты тексеруге, оларды тыңдауға, олардан сұрауға және есепшоттарды жүргізуде барлық кемшіліктерді белгілеп, тиімділігін арттыруды міндеттейді.

Қалалардың, фабрикалардың өсуімен және сауда-саттықтың кеңеюімен сипатталатын XVI-XVII ғасырлар кезеңіндегі экономикалық өзгерістер есеп пен аудиттің жаңа деңгейге өтуіне түрткі болды. Енді аудит тыңдаудан басқа, жазбаша құжатты және растаушы куәні зерттеу процесін дамытып, талдаушы деңгейіне өтті. XVII ғасырдың аяғында Шотландияда белгілі бір лауазымды тұлғаға қалалық аудитор ретінде қызмет етуіне тыйым салу туралы алғашқы заң қабылданжы, осылай ету арқылы батыс әлемінде сол уақыттан бері осы заманғы *аудитордың тәуелсіздігі* деген ұғым енгізілді.

XX ғасырда бухгалтерлер мен аудиторлардың аса ірі трансұлттық ұйымдардың құрылуына әкеп соқтырған әлемдік экономика мен бизнестің жаһандану үрдісі біршама тереңдей түсті. Кәсіби аудиттің дамуы үшін Халықаралық есеп стандарттары бойынша Комитет (LASK – 1973 ж. негізі қаланған), Жоғары бақылау органдарының халықаралық ұйымы (ИНТОСАИ – 1953 ж.), Халықаралық бухгалтерлер федерациясы (IFAC – 1977 ж. құрылған), БҰҰ-да 1979 жылы құрылған Есеп пен есеп берудің халықаралық стандарттары бойынша үкіметаралық сарапшылардың жұмысшы тобы (ISAR) сияқты халықаралық және аймақтық ұйымдар қызметінің маңызы айрықша. Осы жаңашылықтардың барлығы ендігі және аудиттің бухгалтерлік жазбалардың кеңселік нақтылығын тексерумен ғана шектелмей, салалары мен ауқымының біртіндеп кең өріс алуын көрсетеді. АҚШ және Ұлыбритания сияқты дамыған елдерде тәуелсіз аудиттің өзгеше жүйесі қалыптасқан. Оларды жетілдірудің қажеттілігі көптеген кредиторлар, инвесторлар және басқа да мүдделі пайдаланушылар тарапынан шарушалық жүргізуші субъектілер қызметі туралы сенімді қаржылық ақпаратқа сұраныстың өсуінен туындап отыр.[1]

1997 жылы Елбасының Қазақстан халқына «Қазақстан – 2030» стратегиясында XX ғасырдың 90-жылдары республика экономикасында орын алған дағдарыстың себептері ашылып, оны жеңудің жолдары айтылған. Сол жолға жетудің бірден-бір шарты кәсіби мемлекеттік аудитті қалыптастыру. [2]

Қаржылық-шаруашылық бақылау жүйесін түбегейлі қайта өзгерту, енгізу және тәуелсіз аудиттің посткеңестік аумақта «қарқынды» дамыту негізінде мына принциптер жатқызылады:

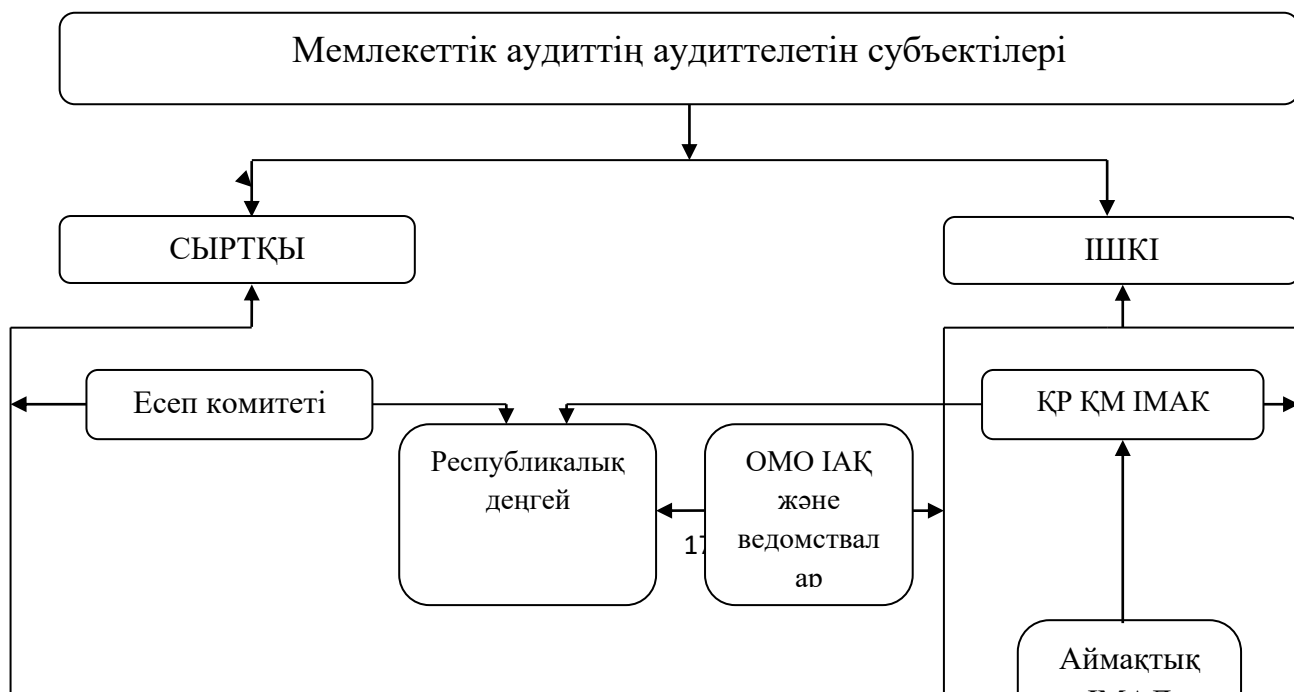
1. Меншік түрлері және қаржы көздері бойынша бақылау объектілерін дәл оқшаулау.
2. Бақылау субъектілерін мемлекеттік, қоғамдық, аудиторлық, ведомстволық (фирмалық) және іштей деп бөлу.
3. Бақылау мәселелерін шектеу, оның ішінде бюджеттің кірісі мен шығысын дұрыс қалыптастыру, есеп берулердің анықтығы, өндіріс

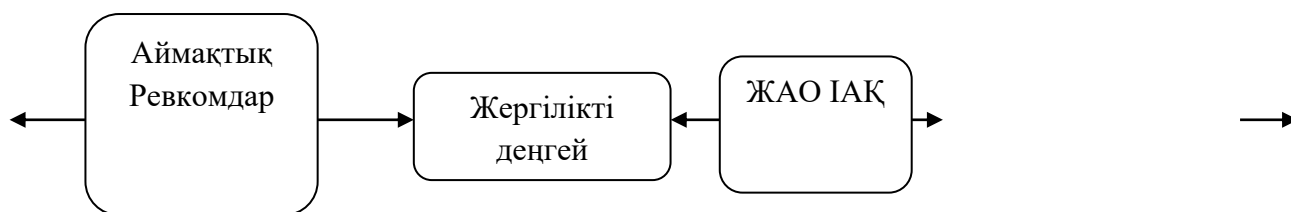
әлеуетін пайдаланудың тиімділігін арттыратын резервтерді анықтау және бағалау.

4. Мемлекеттік, жергілікті, қоғамдық, ішкі шаруашылық, тәуелсіз аудиторлық ұйымдар мен жекелеген аудиторлардың әрекет ету салаларын анықтау.

Жаһандану жағдайында Қазақстан Республикасы экономикасын дамыту, әлеуметтік-экономикалық процестерге мемлекеттік ықпал етудің түрлі тетіктерін қалыптастыру, оның ішінде мемлекеттік бақылауды жандандыру қажеттілігі нақты анықталып отыр. Сол себептен, мемлекет басшысы қаржылық бақылау органдарының алдына мемлекеттік аудитті дамытудың кешенді жүйесін, озық шетелдік үлгілер бойынша дайындау тапсырмасын қойған болатын. [3]

Елімізде мемлекеттік аудиттің дамуы ерекше жолға қойылу кезеңі» 2012 жылдан бастау алған. Осы кезеңнен бастап қазақстандық авторлардың зерттеуі бойынша ішкі және сыртқы аудит бөлімшелері анық байқалады. Осы саладағы көрнекті ғалым Зейнелғабдин А.Б. «Тиімді жұмыс істейтін қаржы жүйесі бар елдерде мемлекеттік аудит ішкі және сыртқы болып бөлінеді» деп атай отырып, Есеп комитеті мен мәслихаттардың ревкомиссиялары сыртқы мемлекеттік аудитті, ал мемлекеттік органдардың ішкі мемлекеттік аудит қызметтерін республикалық және жергілікті деңгейлерде ішкі мемлекеттік аудитті білдіретін, елдің мемлекеттік аудитінің ұйымдық құрылымын келтіреді. Бұл ретте автор ішкі мемлекеттік аудиттің құрамына және Қазақстан Республикасының Үкіметі уәкілеттік берген ішкі аудит жөнідегі органды қамтитынын негізді түрде атап өтті.

1-сурет. Қазақстан Республикасының мемлекеттік аудит органдарының сыныптамасы

Негізінен, мемлекеттік аудиттің негізгі мақсаты экономикалық саясатты табысты іске асыруға елдің, өңірлердің, аймақтардың, және т.б. өндірістік салалардың әлеуетін толықтай ашып, тиімді пайдалануға жәрдемдесу болып табылады.

Бүгінде ИНТОСАИ (жоғарғы қаржылық бақылау органдарының халықаралық ұйымы) мүшелері ретінде әрекет ететін әлемнің 194-тен астам елінің тәжірибесі осы бағытта жоғары аудит органдарының SAI (Supreme Audit Institutions) күш-жігері елеулі үлес қосып отырғанын көрсетеді. Басқару жүйелеріндегі айырмашылықтарға қарамастан, қаржылық аудиттің тәуелсіз жоғары органдары өз ұмтылысында – халықтың пайдасына ресурстарды пайдаланудың ашықтығы мен тиімділігін арттыруға ықпал ету негізгі мақсат болып табылады. [4]

Қазіргі шаруашылық жүргізу жағдайында мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылауға ерекше талаптар қойылады. Аудиторлар тек өткенге қарап, тек қаржылық есептіліктің дұрыстығын растап қана қоймай, сонымен қатар мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау объектісінің жақын болашақта өз қызметін жалғастыру қабілетін бағалауы керек.

Бүгінгі таңда нарықтық экономикаға өткен әлемнің барлық елдерінде өзінің құқықтық және ұйымдастырушылық құрылымы бар мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау қоғамдық институты бар. Соның қатарында Қазақстан Республикасы да бар. [5]

Еліміздің қаржылық бақылау және мемлекеттік аудит жөніндегі институты «Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті» атты ұйымның басқаруымен жүзеге асады.

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Қазақстан Республикасының Президентіне тікелей бағынатын және есеп беретін, «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 12 қарашадағы Заңына сәйкес сыртқы мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылауды жүзеге асыратын мемлекеттік аудит және қаржылық бақылаудың жоғары органы болып табылады.

Есеп комитеті өз қызметін Қазақстан Республикасының Конституциясына және Қазақстан Республикасының заңдарына, Қазақстан Республикасы Президенті мен Қазақстан Республикасы Үкіметінің актілеріне, Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілеріне сәйкес жүзеге асырады.

Қазақстан Республикасы Есеп комитетінің басшысы – Годунова Н.Н. Негізгі 6 бөлімнен тұрады. Олар:

1. Сертификаттау, халықаралық ынтымақтастық және ұйымдастыру жұмысы бөлімі
2. Заң бөлімі
3. Сапа бақылауы, әдіснама және аудит бөлімі
4. Мемлекеттік басқаруға және әлеуметтік салаға аудит жүргізу бөлімі
5. Экономиканың нақты секторына аудит жүргізу бөлімі
6. Жоспарлау, талдау және есептілік бөлімі

Персоналды басқару секторы мен Қаржы материалдық қамтамасыз ету секторы секілді екі сектор жұмыс жасайды. Қарамағында «Зерттеулер, талдау және тиімділікті бағалау орталығы» ЖШС секілді ұйым жұмыс жасайды. [6]

Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау ұйымдарының жұмысы жыл өткен сайын үлкен мәнге ие болып келеді. Оның себебі халықаралық ұйымдармен белсенді қарым-қатынас жасауы. Келесі суретте әлем елдеріндегі ерекше аудит түрлерімен таныстырылған. Соның бірқатарын біздің елімізге енгізсек аудиттің популизациясы одан әрі кең етек жаятынына сенімдіміз.

№	Мемлекет	Қаржылық аудиті	Тиімділік аудиті	Заңды экспертиза	Соттық функция	Кадрлық аудит	Саяси партиялармен сайлау науқанын бақылау	Стратегиялық аудит	Мемлекеттік сатып алу	Аудиторлық ұйымдардың жұмысын сыртқы бақылау
1	Австрия	+	+	+-	-	+	+	-	-	-
2	Бельгия	+	+	-	+	-	+	-	-	-
3	Ұлыбритания	+	+	+-	-	-	-	-	-	-
4	Германия	+	+	-	-	-	-	-	+	-
5	Грекия	+		+-						
6	Израиль	+	+	+	-	+	+	-	-	-
7	Исландия	+	+	+-	-	-	+	-	+	-
8	Люксембург	+	+	+	+	+	-	-	-	-
9	Португалия	+	+	+	+	+	-	-	-	-
10	Франция	+	+	+-	+	-	-	+-	-	-
11	Австарлия	+	+	-	-	-	-	-	-	-
12	Канада	+		+-						
13	Корей Республикасы	+	+	+	+	+	-	+	-	+
14	АҚШ	+	+	-	-	-	-	+-	-	-
15	Жапония	+	+	-	+-	-	-	-	-	-
16	Чили	+	+	+	+	+	-	-	-	-
17	Бразилия	+	+	+	+	+	-	-	-	-
18	Индия	+		+-						
19	Китай	+	+	-	+	+-	-	+	+-	+
20	Ресей	+	+	+	-	-	-	+	+	+
21	ОАР	+	+	-	-	-		-	-	-

2-сурет. Мемлекеттің жоғары органдарының функцияларының топтары әлемнің дамыған және дамушы елдерінің аудиті. Ескерту: «+» толық қамтылады, «-» қамтылмайды, «+-» ішінара қамтылады

Сот функциялары негізінен сот сатысы мәртебесіне ие қаржылық бақылау органдарында көрінеді және аудит объектілеріне қолдану арқылы көрінеді санкциялар. Бұл мәртебеге Бельгия, Греция, Португалия, Франция, Оңтүстік Корея, Жапония, Бразилия, Чили, Қытайдың мемлекеттік аудит органдары ие.

Осылайша, Бельгия Корольдігінің Есеп палатасы парламенттің қолдаушы органы бола отырып, өзінің сот функцияларын мемлекетке жақын мандат арқылы жүзеге асырады. мемлекеттік бухгалтерлерге және белгіленген заңдар мен ережелерге сәйкес келмейтін басқа адамдарға шоттар және санкциялар қолдану.

Грекияның Есеп палатасына жоғары юрисдикциядағы сот мәртебесі берілген және ол өзі анықтаған бұзушылықтар негізінде аудит объектілеріне дербес санкциялар қолдана алмайтындығына қарамастан, оған тергеу органдарынан тергеу жүргізуді сұрауға уәкілеттік берілген құзыретті құқық қорғау органдары.

Сот алқасы мәртебесін Люксембург Ұлы Герцогтігінің Есеп соты да иеленеді, ол тексеру нәтижелері бойынша қателіктерді жою туралы нұсқаулық жасайды. Немесе қызметтің жекелеген аспектілерін жақсарту, егер олар сәтсіздікке ұшыраған жағдайда, депутаттар палатасына және басқа органдарға тиісті сауал жібереді, әрі қарай тергеу және бұзушыларды жауапкершілікке тарту.

Португалияның Аудиторлар соты тәуелсіздікке ие, ол Конституциямен кепілдендірілген және мемлекет қаржысын дұрыс пайдаланбағандығы үшін қаржылық жауапкершілік шараларын қолдану туралы шешімдер қабылдайды, сонымен қатар республиканың жалпы қоғамдық шоты және басқа шоттары бойынша қорытынды шығарады.

Француз Республикасының Есеп соты тәуелсіз сот билігі мәртебесіне ие, ал Палата мүшелері судья мәртебесіне ие. Есеп палатасының сот билігі мемлекеттік есепшоттарды тексеру нәтижелері бойынша мемлекеттік есепшілерді кудалау немесе жауапкершіліктен босату, сондай-ақ оларды әкелу болып табылады.

жүргізіліп жатқан тергеулер туралы есептер жиналысы. Орындалмаған түбіртектерді немесе дұрыс орындалмаған төлемдерді негіздеу үшін сот шығарған бұйрықтардың да заңды салмағы бар.

Корея Республикасының тәуелсіз аудит және инспекция органы Президенттің жанынан құрылады және үкіметтік есепшоттарды жабу немесе аудиторлық ұйымдарға тәртіптік немесе сөгіс санкцияларын салу туралы бұйрық беретін сот билігіне ие. Егер өрескел заң бұзушылықтар немесе заңсыз әрекеттер анықталса, департамент айыптау немесе тергеу жүргізу туралы прокуратураға өтініш жібере алады. Кадрлар аудитінің функциясы деп мемлекеттік қызмет пен мемлекеттік органдардағы адами ресурстарды басқаруға тәуелсіз сараптама жүргізу және

консультациялық қолдау көрсету түсініледі. Ол Австрия, Израиль, Корея Республикасы, Бразилия, Чили және Қытайдың жоғарғы қаржы бақылау органдарында анықталған.

Осылайша, Австрияның Есептеу палатасы мемлекеттік сектордағы адами ресурстарды дұрыс басқаруға ықпал ету мақсатында мемлекеттік қызметшілерге еңбекақы төлеудің түзету коэффициентін анықтайды, сонымен қатар мемлекеттік кәсіпорындар мен мекемелер қызметкерлерінің орташа табысы мен зейнетақы төлемдері туралы есеп жасайды. .

Израильдің мемлекеттік бақылаушысы және омбудсмені персоналды аудит функцияларын орындау кезінде мемлекеттік қызметшілердің белгіленген тәртіп пен жүріс-тұрыс ережелерін сақтауын, сондай-ақ министрлер мен олардың орынбасарларының өздерінің табыстары көрсетілген декларация тапсыру ережелерін сақтауын қадағалайды. және активтер. Қорғаныс бөлімі бөлімшелерінің аудиті де жүргізіледі.

Корея Республикасының Аудит және инспекция басқармасы кадрлық аудит шеңберінде мемлекеттік қызметшілерді аттестаттау мен қайта аттестаттаудан өткізеді.

Бразилия Федералдық Есеп Соты мемлекеттік қызметке кадрларды жинау мен зейнетке шығу процедураларының заңдылығын қадағалау, тексеру және қадағалау, сондай-ақ әкімшілік актілер мен келісімшарттарды қарау арқылы мемлекеттік аудит жүргізеді.

Чили Бас Бақылау Басқармасы мемлекеттік және муниципалдық шенеуніктерді оқытуды және шенеуніктерді оқыту бағдарламаларын әзірлеуді қамтамасыз етеді.

Қытайдың Ұлттық аудиторлық кеңсесі персоналды аудиттің міндеттерін жүзеге асыра отырып, орталық және жергілікті атқарушы билік органдарының, мемлекеттік мекемелер мен кәсіпорындардың, сот органдарының, прокурорлар мен қоғамдық ұйымдардың негізгі аға лауазымды адамдарының міндеттерін орындауды қадағалайды.

Австрия, Бельгия, Израиль және Исландияның қадағалау органдарына саяси партиялардың қызметін және сайлау науқанын бақылауға өкілеттік берілген.

Мысалы, Бельгияның Аудиторлық соты саясаткерлер мен жоғары лауазымды шенеуніктер ұсынған мандат тізімдері мен активтер туралы декларацияларды тиімді бақылауға жауап береді, сондай-ақ саяси партиялардың қаржылық есептілігі мен сайлау науқанына жұмсалған қаражатқа кеңес береді.

Израильдің мемлекеттік бақылаушысы және омбудсмені сайлау процесіне сыртқы бақылау жүргізе отырып, ең алдымен барлық кандидаттар үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуге баса назар аударады. Сонымен қатар, Кнессет фракцияларының қаржылық менеджментіне және жергілікті сайлауға қатысатын үміткерлердің тізімдеріне мемлекеттік аудит жүргізіледі.

Ұлттық аудиторлық бөлім Исландия сонымен бірге сайлау науқанын бақылайды және парламенттік комитеттерге, соның ішінде бюджет туралы заңның орындалуын бақылауға көмектеседі. [7]

Осылайша, жоғары қаржылық бақылау органдарының жұмысын ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесі мемлекеттің қаржы ресурстарын басқару тиімділігі мен ашықтықты қамтамасыз етуді жоғарылатудың таптырмас тенденциялары туралы куәландырады және билік органдарының қызметіне бақылау жасау.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Абленов Д. Основы аудита: Оқулық. – Астана: Фолиант, 2015. – 520 б.
2. Грэм Коссерат және Неил Родда. Қазіргі заманғы аудит: Оқулық. – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2017. – 408 б.
3. Абленов Д.О., Смағұлова Д.Д., Абленова А.Д. Аудит: Оқулық. – Алматы: Экономика, 2013. – 496 б.
4. Алибекова Б.А., Бейсенова Л.З. Государственный аудит: теория, методология и практика: Монография. – Нұр-Сұлтан: ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, 2019. – 184 б.
5. Теория государственного аудита. – Астана: Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, 2018. – 328 б.
6. ҚР республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті сайты - <https://www.gov.kz/memleket/entities/esep/about?lang=kk>
7. Интернет парақша - https://www.finjournal-nifi.ru/images/FILES/Journal/Archive/2019/4/statii/fm_2019_4_05.pdf

СЫРТҚЫ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Киккаринова Д.С.

“Мемлекеттік аудит” мамандығының 2 курс студенті

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,

Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: dilnaz_kikkarinova@mail.ru

Ғылыми жетекшісі: Жахметова А. К.

"Мемлекеттік аудит" кафедрасының аға оқытушысы

Аннотация: Мақалада авторлар мемлекет құрылымында мемлекеттік аудит жүйесінің дұрыс моделін құру үшін не зекті болып табылатын шетелдік цифрландыру тәжірибесін қарастырылады. Автор

цифрландырудың ұлттық бағдарламаларының іске асыратын елдердің тәжірибесін қарастырды. Мемлекет инвестордың рөліне зекіне ала отырып, нақты технологияларды жедел дамыту есебінен цифрландыруды қамтамасыз етуге қабілетті деген пікір айтылды.

Цифрлық экономиканың дамуына байланысты елдердің белгілі бір топтамасы жасал